

Oponentský posudek disertační práce **Kamily Oleš, Intertekstualne i mityczne. Kompleksy rezydencjonalne Piastów i Przemyslidów od połowy X do końca XI stulecia**, 592 str. textu, 247 obr., 2 tabulky.

Rozsáhlá disertace sestává ze tří částí. V první jde o vymezení tématu a metody práce. Určitý problém spjatý s těmito úkoly nás potká již při čtení trojjazyčného abstraktu. Královská nebo knížecí rezidence, která je tematickým těžištěm práce, je česky charakterizována jako středoevropské raně středověké sídliště, v němž je doložena existence paláce, a proto je architektonické kritérium důležité při definování sídla panovníka. V podobném smyslu vyznívá anglický abstrakt, polsky se ale tato rezidence chápe jako hrad. V návaznosti na myšlení Jasquese Derridy máme očekávat dekonstrukční metodu autorčiny práce, která povede k přesnější sémantice a sémiotice zkoumaných jevů a jejich souvislostí. Jde přitom o rozrušení vědeckých mýtů v nové interpretaci rezidenčních lokalit a o nalézání pevných bodů při rekonstrukci prostředí panovnických lokalit.

V textu úvodu tyto téze poznáváme blíže. Panovnické rezidence jsou podle autorky rekonstruovány formálně stylistickými analýzami a není respektována kontextuální souvislost jejich podoby, která není uchopitelná na základě obecných pojmů, jako je *palatium*, *solarium*, *domus*. Zde podotkneme, že středověká latina i v mnoha dalších souvislostech vykazuje terminologickou nestabilitu, ale v uvedených termínech lze přece jenom sledovat významovou hierarchii. Proto bych doporučil nerezignovat ani na sémantiku jazykovou. Při charakteristice středoevropské panovnické rezidence se tradičně propojují aspekty umístění, kultu, komunikace, dispoziční a intertextuální architektonické podoby, to vše jako důsledek vztahů se sousedními civilizačními křesťanskými okruhy. To je podle autorky základem mytologizace rezidenční shody v českém a polském prostředí. Na důkladné analýze literatury ukazuje, jak např. zásadní vliv měla Grimmova Werla na vznik interpretační souvislosti mezi říšskými a polskými lokalitami. K mytologizaci takového postupu přispívá aspekt reprezentační – podle autorky fikce. K jednotlivým bodům této argumentace lze mít řadu připomínek, celkově však je třeba přitakat autorce v tom, že každá absolutizovaná a jednostranná interpretace vede v absolutizaci omylů - třeba při hledání formálních předobrazů analyzovaných staveb. Na druhé straně reflexe o pozdně římské architektonické tradici získávající v domácím kontextu slovanský charakter připomíná jinou formu mytologizace. Stejně tak vybízí k opatrnosti formulace o mytologizaci roku 1000 nebo *Renovationis Imperii Romanorum*. Stejně jako „mýty“ *saeculi obscuri* nebo Evropy okolo roku 1000 mají i ty předchozí přece jenom daleko širší základnu, než jenom absolutizaci individuální představy.

Další autorčino téma – polský a český obraz raných rezidencí ve vědecké mytologizaci zdůrazňuje roli architektury při stanovení obrazu rezidenčních špiček – jde zejména o diskusi o *palatiu*, sakrálních stavbách, opevnění, komunikaci atd. Přes oprávněné autorčiny pochybnosti o neotřesitelnosti takových úvah je přesto kumulace úvah o Pražském hradě jako přemyslovském centru pravděpodobnější než obraz „derridovského inkubátoru“ architektonické výpovědi. Na druhé straně ocenění nových databází archeologických a geodetických jako východisko k přesnějším interpretacím situací na Pražském hradě je jistě

na místě. I u tohoto tématu se setkáme s autorčinou suverénní znalostí české i polské literatury, kterou staví do kontextu s problematikou říšskou a uherskou.

V kapitole I.3 přistupuje autorka k formulování cílů disertace. S čím se utkává, prozrazuje v poněkud kryptickém konstatování, že znalost a poznání procesu mytologizace rezidenčních souborů vychází z definitivnosti přijetí až dosud vypracovaných a přijatých tendencí narativizace a kontextualizace centrálních hradů. Jde v zásadě o to, že architektonické analýzy spjaté s fyzickou podstatou dochovaných pramenů nemají příslušný protějšek v analýze terénních kontextů. Nejde jí tedy jenom o stylistický rozbor fyzické podoby zachované architektury, ale o zachycení jejích dalších kontextů - odkud a proč byly přežity z konkrétního dvorského prostředí prvky konkrétního hradu. Inspirací jí byla intertextuální metoda interpretace malířských děl formulovaná Stanislawem Czekalským a derridovská dekonstrukce sledující foucaultovské kategorie lokace pramene nebo jeho heterotopie. Jde o to, aby přístup k analyzovaným jevům byl holistický a homeostatický – tedy přeloženo – vyrovnaný a celostní. Pokud jde o metodu, jde autorce o intertextuální (srovnávací) studium panovníckých rezidencí ve střední Evropě. V tomto smyslu jde o Pražský hrad a Vyšehrad na přemyslovské straně a o Wawel, Hnězno, Poznaň na straně piastovské. Jako další, spořeji vypovídající lokality jsou voleny Przemysl, Ostrow Lednicki a Giecz, příležitostně i další lokality. Akcent je kladen na prostor střední Evropy, který je kromě historických konotací vymezen impozantním výčtem polských, českých, německých, rakouských a maďarských institucí, v nichž autorka studovala.

Konkrétní zpracovatelská metoda vychází od klasické historie architektury a archeologie přes další mezioborové kontexty k historii, dějinám umění atd., až k moderním metodám modelace krajiny, prospekce a počítačové rekonstrukce architektonických celků, jejich nálezových situací, profilů a dalších detailů. Výpověď písemných pramenů (textualizace) je chápána jako jeden z nástrojů, který se dotýká sémantiky pojmů jako *palatium*, *domus*, *curia*, přičemž má jít o konfrontaci těchto pojmů s fyzickými zbytky autentických objektů. Zvláštní pozornost se věnuje ikonografickým pramenům včetně vyobrazení na mincích. Chronologie zkoumaných objektů je překvapivě odsouvána do pozadí.

Po důkladném filosofickém intermezzu pojednávajícím kontexty, ve kterých se architektura ocitá při interpretaci, přistupuje autorka k charakteristice prvků určujících raně středověkou panovníckou rezidenci. Prvním zkoumaným pojmem je *palatium*. Vše je uvedeno textem Hincmara Remešského určeným franckým biskupům „*De ordine palatii*“. Je třeba dodat, že citát vztahovaný k době Karla Velikého navazuje na Řehoře Velkého (+604), takže odráží další kontext, což si uvědomujeme v okamžiku, kdy do citátu doplníme chybějící substantivum „*praetoria*“, *quae nunc regia et usitatus palatia nominantur* (autorka to konstatuje na str. 80). Jde tedy vlastně (přínejmenším také) o křesťanskou reinterpetaci, nikoliv o charakteristiku rezidenčního prvku. Skupina analyzovaných substantiv je širší – následují *villa regia*, *curtis*, *castrum*, *urbs* jako další prostory pro interferenci mezi textualizovanou podobou objektů a mezi jejich formou architektonickou, respektive objekty samotnými a jejich prostorovými vazbami. Autorka si přitom klade za cíl stanovení příslušného typu architektury, který charakterizuje příslušnou rezidenci. Pro tuto analýzu kromě samotné rezidence sumarizuje i pojmy *metropolis*, *episcopatus*, ale i *aula*, *solarium* a d. U pojmu *palatium* navazuje na G. Bindinga a poukazuje na souvislost tohoto substantiva

s antickým augustovským Palatinem a na jeho měnící se významovou náplň vrcholící významem ansámblu objektů falce, ale i rezidencí světských a duchovních hodnostářů. Autorka správně zdůrazňuje význam dalších souvislostí pro bližší interpretaci, a proto navrhuje nedělat (přínejmenším formální) rovnítko mezi říšskými *palatii* a *palatii* Kosmovým, Gallovým nebo svatováclavských legend. Autorka sumarizuje možnosti interpretace středověkých textů a popravdě může těžko dojít k nějakým převratným závěrům. Pokud jde o srovnávací příklady, např. vysvětlení toho, co znamená *solarium*, odkazem na Mnicha sankgallenského, nemůže být přesvědčivé, stejně jako upozornění na Bindingův odkaz *solaria* v ženském prostředí karolínského palatia (tato interpretace může být užita pouze v souvislosti s *Brevium exempla*). Nesrozumitelné je jeruzalémské *solarium* stojící vedla *palatia* u Davidovy věže. Také návrh, že *solarium* by mohlo být spojeno s věžovým domem, je sporný. Je zřejmé, že i v tomto kontextu je třeba smířit se s tím, že středověká latina není normativně přesná, což je otázka dávné diskuse třeba o tom, zda pojmy *ecclesia*, *basilica*, *domus Dei* atd. znamenají něco přesně definovatelného (viz podobná konstatování na str. 87 disertace i dále s odvoláním na G. Bindinga). Jako omyl je možné označit konstataci, že Boleslav měl ve Staré Boleslavi svůj dům i dvorec, protože Kristián říká, že zde měl *domum propriam seu curtim*. Tato formulace je klasický hendiadys, nikoliv popis rozvinuté skutečnosti. Do oblasti autorské licence je nejspíše třeba odsunout i formulaci Kanovníka vyšehradského, že se v palatiu shromáždilo téměř 3000 lidí – ten počet prostě znamená hodně. Alespoň jedno je však možné zřetelněji akcentovat, a sice že pojmy *castrum* nebo *castellum* se (snad alespoň postupně) stávají nadřazeným pojmem *palatiu*. Otázkou zůstává, zda je pojem *civitas* nadřazena pojmu *castrum*. Vrcholovým termínem je nesporně *urbs (civitas)*, zatímco *metropolis* jistě vychází z církevní terminologie. Při interpretaci pramenů je třeba opatrně zacházet s textem. Kristiánova formulace „*metropolim usque ad urbem*“ není zmínka o dvou funkcích Prahy, ale je to rozvíjející se formulace v podobě hyperbata. (V latinských citacích bývají překlady, jako např. v pozn. 48, kde se mluví o Kristiánově Praze jako o *metropoloia*).

Následuje užitečné zkoumání autorských popisů rezidenčních areálů počínaje karolínskými prameny (*Brevium exempla*, *Capitulare de villis*, Einhard a mladší středo-evropští autoři). Je to užitečně informativní, bylo by však dobré provést kritiku jednotlivých příkladů, do jaké míry jsou srovnatelné. Podobné je to s prameny hovořícími o vnitřním uspořádání rezidencí. Opět se seznámíme s řadou příkladů, jejichž shromáždění má značnou informační hodnotu, ale těžko říci, zda užívají alespoň podobné významy (srv. např. řadu zjevně odlišných kontextů, v nichž vystupuje *curtis*; stejně tak neindividuální jsou popisy sakrálních interiérů. Pochybnost vyvolává třeba Kosmova charakteristika svatovítské rotundy *ad similitudinem Romanae ecclesiae rotundam* jako důkaz, že Kosmas tím dokládá přejímání dobových architektonických trendů. Instruktivní je exkurs do západoevropských ikonografických pramenů, který doprovází odvážná hypotéza o dualismu *civitas-metropolis* dokumentovaná příklady Ravenna-Classis, Cáchy-Kolín, Ingelheim-Mohuč, Hnězdno-Ostrov Lednický, Pražský hrad-Vyšehrad (s. 130). Nesporně přínosné je vyhodnocení západoevropské ikonografie panovnických trůnů a jejich vztahu k rezidenci (Kodex vyšehradský nesouvisí ale s klášterem v Sázavě – pozn. 115). Stejně je to u tématu *Clausae portae*; pokud jde o Kodex vyšehradský, iluminace na fol. 4v je primárně a pouze aluzí ezechiellovského proctví a nelze ji považovat za ozvuk vyšehradské situace. I další snesené

příklady kreseb architektury na listinách, pečetích a mincích lze daleko spolehlivěji chápat jako tematické zkratky (nebo typové citace) než jako svého druhu dokumentaci.

Druhý díl disertace se věnuje kamenné piastovské a přemyslovské architektuře *castrorum* a *urbium* v jejich fyzické a textové podobě. Jde o pojetí komplexní, které rekonstruuje zasazení do krajiny a terénu, přičemž roli hraje hledisko patrimonium obou dynastií. Analýza spočívá na příkladech Hnězdna, Giecz, Ostrówa Lednického, Poznaň, Wawelu, Přemyšlu, Pražského hradu a Vyšehradu. Jako nástroj jsou využity moderní metody počítačové modelace historického terénu a zasazení rezidenčních souborů do něj. Autorka bere v úvahu i možnosti zrakové kontroly terénu obklopujícího rezidenci a naopak okruh viditelnosti lokality z okolní krajiny. V případě Pražského hradu proto konstatuje, že vizuální kontakt s dalšími přemyslovskými hrady byl neúplný. Svůj předpoklad smyslu takového studia formuluje v souvislosti s Pražským hradem a Vyšehradem a jejich možností kontroly vltavského údolí.

V další části jde o situování kamenné monumentální architektury do prostředí zkoumaných rezidencí (hradů). Svoji důkladnou znalost literatury o Pražském hradě autorka využila k analytické sumarizaci rozmístění a vztahů jednotlivých zděných objektů. Je ovšem otázka, zda z této pilné práce lze usuzovat na to, že svatovítská rotunda byla vzdálena od biskupského areálu a oddělena od něj roklí, aby se naznačilo oddělení starého a nového kultu (s. 234). Zahnutí terénní morfologie do úvah o podobě rezidence je určitě významným pokrokem, jak dokládají také dlouhodobé aktivity pražských „hradních“ archeologů. Na druhou stranu je třeba být si stále vědom, že jde o jednu fasetu složitějšího problému. Např. úvahu, že plochý terén na západní straně Spytihněvovy basiliky by mohl být důvodem pro vznik západního transeptu, autorka správně odmítá. Mohla by dodat, že západní chóry a transepty jsou reakcí na liturgické požadavky, např. vzrůstu kultu relikvií. Stejnou rekonstrukční sumarizací prošla autorka Wawel, pražský Vyšehrad, Přemyšl, Hnězdno, Ostrów Lednicki, Poznaň, Giecz. Následně se pokouší o nalezení společných jmenovatelů polských a českých hradů a nachází je v krajinném zapojení, vztahu k vodním tokům, a pokud jde o polské lokality, o vliv saských rezidenčních vzorů včetně diferencí mezi světskými a církevními okrsky. Zároveň však konstatuje, že v procesu vzniku těchto lokalit se silně uplatnila i domácí slovanská tradice (s. 312). Jinou formální příbuznost autorka nachází mezi Pražským hradem, Vyšehradem, Wawelem a Přemyšlem. Vazba na řeky, podobnost terénu lokalit, možnosti kontroly okolí, atd. jsou samozřejmě znaky společnými, je však otázka, zda jsou natolik specifické, aby tvořily výrazného společného jmenovatele. V zásadě správné jsou úvahy o vnitřním členění hradů příkopy a valy vymezujícími jednotlivé funkční areály, zejména příslušnost panovníckou a církevní. Akcent klade autorka na skutečnost odděleného paláce; analogie nachází v Ostřihomi, Szekesfeherváru, princip palisádových plotů nachází v Garsu-Thurnau, Pohansku aj. Pojem *manor farm* přitom zřejmě staví na roveň dvorci a znovu tak připomíná aktuální nutnost revize historické i aktuální terminologie. Srovnávací příklady nachází v Uhrách i v jiném smyslu. *Medium Regni* (Altmann) s lokalitami Szekesfehervár, Ostřihov, Visegrád a Buda je obdobou piastovské a přemyslovské domény, zdejší významné lokality vykazují podobné architektonické řešení a technické detaily včetně světské a duchovní sféry rezidenčních celků. Podobné shody jsou v krajinném umístění. V mnohém autorka spatřuje pořímské citace (samozřejmě, basilika je římského původu), nachází rozdíly mezi *curia* a *curtis* ve vztahu *metropolis-civitas*. V obecné rovině lze

souhlasit, k detailnímu zdůvodnění se ještě jistě vrátí. Uherské *castrum* je autorce příbuzné s falci a nachází shody s konkrétními lokalitami (Magdeburg, Kolín, Regensburg). Detailní analýzy a sumarizace znalostí srovnávaných míst je velmi záslužné a závěry o jejich určité příbuznosti jsou jistě správné, je ale otázka, zda tato podobnost znamená víc než jenom výpověď o obecných kulturních souvislostech. Stejně tak je třeba dělat otazník u citovaného Pleszczińskiego závěru, že je možné z německých lokalit s jádrem o dispozici římského *castra* (nebo *civitatis*) odvodit typové „vládní“ centrum (architext) – ano, jde o typové město/*castrum*, jehož dispozice byla respektována i ve středověku. Ale o tom není již dlouho pochyb. Kromě toho promítat model křížení *decumanum-cardo* do vyšehradské situace je fantazie, stejně jako tam hledat *Portam clausam*. Navíc citacích římských vzorů (nebo říšských vzorů) v přemyslovské, piastovské a arpádovské architektuře bychom museli předpokládat odraz pevných dlouhodobých plánů, které by byly dodržovány a doplňovány v řádu staletí, a to i v takových detailech, jako jsou vztahy k morfologii terénu, který by ostatně musel být v onom plánu vybrán také na začátku realizace. Transtextuálnost nepochybných podobností ve srovnávaných rezidencích je podle mne vysvětlitelná jako důsledek pozvolného narůstání těchto rezidencí ve schématu obecně známém v rámci souvisejícího kulturního okruhu. Tato skutečnost je logicky pozorovatelná i v detailu, jakým je třeba pletencový ornament na hlavicích sloupů v pražském, krakovském a řezenském sakrálním umění (s. 345). Podobně je možné chápat vztah paláce, věže a svatyně, který je již tradičně chápán jako uskupení charakterizující falc. Vztah katedrály a sídel biskupa a panovníka je vlastně logický, zajímavé je autorčino prostorové pozorování, že biskupův palác bývá situován u západního transeptu katedrály – pokud je vybudována v podobě dvouchórové basiliky. Logický je vztah panovníkova paláce a přiléhající sakrální stavby, což jistě je citace otonských a sálských falckých vzorů (Ostrów Lednicki, Giecz).

Jako jakýsi mezisoučet vložila autorka do textu úvahy o demytizaci závěrů o panovníckých rezidencích, které jsou založeny na petrifikaci tradičních představ. Jako příklad uvádí vývoj cášské rezidence, která je chápána v mnoha ohledech jako vzor, z něž pochází řada architektonických citátů. Prý i Mohuč arcibiskupa Hattona v tomto ohledu cílevědomě navazovala ve snaze zaujmout stejně významnou pozici. Kritice takových stereotypů, které zasahují až do odborných publikací současnosti, lze jenom přisvědčit. Zejména dobrý je příklad argumentací předkřesťanského kultu, na něž navazuje kultu křesťanský – ale jak víme ani to není vůbec vyloučené. Spoléhat na automatismus *folies, milieu de production a words of action* však podle mne rovněž nelze. Co vlastně zbývá? Namáhavá a detailní analýza jednotlivých lokalit bez nároku na definitivnost, protože ta je nedosažitelná. K příkladu Cáh – kolik jenom vrstev taková analýza má? Chronologie vývoje lokality, logika nárůstu architektury, funkční okruhy – světský a církevní (a ovšem řada okruhů dalších), vazby na současnou síť osídlení a církevních lokalit, historické konotace, výtvarné konotace, související hmotná a duchovní kultura a další a další, mimo jiné také symbolická rovina, v níž kromě tradičně uváděných jevů nejspíše významnou roli hraje forma oktogonu jako přímé aluze zmrtvýchvstání. Autorka zmiňuje návaznost zdejších budov na antické vzory. V mnohém je to zřejmé a třeba přítomnost antických *spolií* v oktogonu je výmluvnější nad jiné argumenty. Stejně tak výmluvné ale je, že originální antické sloupy v arkádách ochozů oktogonu jsou použity s jasným nepochopením tektoniky stavby a sloupů. Není to ojedinělý příklad. *Aula Regia* v Lorsch vykazuje stejné nadšení pro originální *spolia* a stejné

nepochopení jejich funkce v původní stavbě. Je to transtextuální citát nebo není? A ottonský program za znovuobnovením Římské říše na křesťanském základě není mýtus – je tedy architektura v této reinterpretaci interpretována deformovaně? V každém případě to není samoučelná návaznost na antický odkaz. Kosmova historika o Staré Boleslavi už vůbec není vědomou návazností na antiku, a přitom archeologická verifikace Kosmovy pravdivosti v této věci je zřejmá. Proč v této a dalších souvislostech neuvažovat o jasné akulturaci zprostředkované christianizací prostředí? A stejně bych si rád přečetl něco o konkrétním úspěšném příkladu demytologizace derridovským inkubátorem. Velmi zajímavé autorčiny exkursy – např. o mytologizaci „pohanských“ rudimentů stejně končí (a ani jinak nelze) zpochybněním nejružnějších autorských hypotéz o kamenných trůnech, pohanských svatyních, kultovním využití řek, krajiny atd., to vše často v rámci kontinuity kultu. Tyto hypotézy jsou spjaty především s polským prostředím nejspíš především proto, že polští archeologové jsou odvážnější při jejich formulaci. Přitom je třeba znovu říci, že nic z toho není principiálně vyloučeno, jenom neexistují tak jasné doklady jako v dánském Jellingu.

Sakrální stavby jsou samozřejmě jedním z nejvýraznějších znaků rezidencí. Jejich interpretace je vícevrstevná, často závislá na názoru a školení badatele. Rotundy jsou skutečně spojovány s Cáchami nebo Zadarem (se všemi souvisejícími konotacemi) a basiliky jsou dvou základních typů. Skutečností je, že Kosmas o nějaké souvislosti s Cáchami neví a ve hře je i „teologická“ interpretace spatřující v rotundách ohlas jerusalémské *Anastasis*. Basiliky s kryptou nejpravděpodobněji souvisejí s karolínskými chrámy, jejich *confessiem* a na začátku s ohozovou kryptou, bez krypty s hirsauskou reformou rušící kryptu v organismu chrámu. Jistě každý z těchto závěrů má své výjimky. V každém případě žádný z těchto typů není výsledkem střeoevropského vývoje. I vývoj západní části těchto chrámů souvisí s konkrétními důvody – zvyšování počtu relikvií a související liturgie, západní *westwerk/westriegel* s panovnickou emporou atd. Autorka správně konstatuje, že monumentální basiliky jsou ve střední Evropě reprezentací panovníkovou (i dalších individualit) a metropolity, počítá se u nich s korunovacemi (ale i s panovnickými pohřby) i biskupskou liturgií. Stejně správná je formulace, že dvouchórové basiliky jsou víc programem než architektonickým typem. V rámci něj jde také o téma doprovodné zástavby, komunikačního schématu, vztahu paláců a sakrálních staveb. Při detailní argumentaci je ovšem třeba dávat pozor na detaily. Při úvahách o *palatiu* na Pražském hradě autorka cituje Vincentiovu kroniku (s. 464), podle níž stál v roce 1142 starý kamenný trůn *in medio curtis* (což by byla úžasná novinka), ale kronika říká, že stál *in medio civitatis*. Diskutovat je nutné o pojmu *Porta Clausa* v souvislosti s Pražským hradem (a s Vyšehradem), o lokalizaci přerománského paláce v místech dodnes dochovaného objektu, o příbuznosti a následnostech výzdobných prvků na architektonických detailech v basilikách v Praze, Hnězdně, v Quedlinburgu, Regensburgu, Dömösi atd. atd. Znovu se zde objevuje problém terminologický, zejména u pojmů jako je pomocná basilika nebo kaple.

Závěrečná (III.) část disertace se věnuje sumarizaci výsledků. Jde přitom o metodologická východiska, možnosti charakterizování piastovských a přemyslovských rezidencí v rámci střeoevropské komparace a o odkrytí stereotypů v úvahách specialistů při interpretaci výpovědi písemných a hmotných pramenů, přičemž autorka zdůrazňuje význam rekonstrukce autentických terénů jednotlivých rezidencí a jejich krajinného kontextu.

Kamila Oleš při tvorbě své disertace vykonala velkou práci, shromáždila mimořádné množství informací a materiálu, které bude jistě vytěžovat i v budoucnosti. Vytvořila si tak výtečnou základnu pro své badatelství, v jehož rámci bude třeba prověřit sémantiku pramenné terminologie, pokračovat v analýze výpovědi hmotných pramenů různých kategorií a závažnosti argumentace jednotlivých mediévistických disciplín vyslovujících se k problému panovnické rezidence. Její výkon je třeba označit jako výtečný a disertaci doporučit k řízení pro udělení hodnosti Doctor Philosophiae.

V Praze 30. 3. 2019

Prof. PhDr. Petr Sommer, CSc., DSc.